

Vrijheid en openheid in tijden van crisis

De economische crisis heeft geleid tot protectionisme. De Nederlandse regering doet er goed aan niet mee te gaan in deze trend, door handelsbelemmeringen af te wijzen en geen staatssteun aan individuele bedrijven te verlenen. De reflex tot steun en het opwerpen van barrières helpt niet. Laten we het daarom omdraaien en juist nu een open houding aannemen.

Globalisering

De wereldeconomie is steeds meer één geworden. De Bretton Woods-afspraken van 1944 voorzagen in wereldwijde economische integratie, omdat het de oprichting van het IMF, de Wereldbank en het invoeren van de dollar als mondiale sleutelvaluta heeft geregeld. Globalisering is sinds de jaren zestig gepaard gegaan met het scheiden van productie en consumptie, waardoor goederen worden geproduceerd op plaatsen waar dat het efficiëntst is. Handelsbarrières zijn in een dergelijke wereld inefficiënt, omdat ze leiden tot te hoge prijzen en te weinig prikkels om te vernieuwen. Een volgende fase is recent aangebroken: heroriëntatie van handelsstromen richting het opbreken van de toeleveringsketen. Het productieproces vindt op verschillende locaties plaats en handel bestaat nu uit intermediaire producten. Bijvoorbeeld, ruim zeventig procent van de productie van de Boeing 787 Dreamliner komt voor rekening van 43 bedrijven op 135 productielocaties in de wereld (Newhouse, 2007). Dit heeft tot gevolg dat het opwerpen van handelsbelemmeringen zelfs op korte termijn niet meer helpt. Immers, Nederlandse steun zal, bijvoorbeeld, vooral de Amerikaanse vliegtuigindustrie stimuleren. Andersom zal Amerikaanse steun weglekken naar het buitenland. Het opwerpen van handelsbarrières werkt ook niet, omdat het nationale bedrijven kan raken die intermediaire inputs verzorgen. Een slogan als *Buy American* en de Franse steun aan autofabrikanten zijn dus niet effectief. Toch is er een tendens naar protectionisme. Grote landen lijken te kunnen profiteren omdat zij markten beïnvloeden middels tarieven. Een ander argument is het beschermen van nieuwe sectoren die zich nog niet kunnen meten met de concurrentie. Daarnaast is de oplopende werkloosheid een belangrijke reden. Sociale onrust is het laatste dat politici nu willen. Ten slotte zijn politici gevoeliger voor werkloze verliezers dan voor de grote groep winnaars van globalisering.

Open houding

Innovatie is de belangrijkste bron van onze huidige en toekomstige welvaart. Het stimuleren daarvan begint bij voldoende vrijheid op het terrein van innovatie. Het werkt niet wanneer de overheid bedrijven aanwijst of ondersteunt door industriepolitiek, omdat dit de vrijheid van het innovatieproces belemmert. Bovendien is de overheid slecht in staat de productietechnologie van bedrijven en universiteiten in te schatten. Zo blijkt dat Zweedse en Britse universiteiten het best presteren op het terrein van fundamenteel onderzoek. Niet toevallig vallen zij onder autonome regimes waarin ze vrij zijn in hun onderzoeksaanpak, maar waarin ze ook sterk moeten concurreren om middelen. Deze instellingen zijn tevens veel beter in staat hun vindingen te vermarkten. Bovendien is het aantal nieuwe bedrijven rond Cambridge en Stockholm hoog. In

het St. John's Innovation Centre in Cambridge wordt samengewerkt door universiteit en bedrijfsleven aan fundamenteel onderzoek. Mede hierdoor heeft het oosten van Engeland zich economisch ontwikkeld. Openheid betekent dat iedereen kan profiteren van belangrijke vindingen. Onderzoek gedijt het best in een open omgeving. Sinds de overeenkomst tussen DuPont en de National Institutes of Health in de Verenigde Staten, die regelde dat meer onderzoekers de genetisch gemanipuleerde muizen van DuPont mochten gebruiken, zijn medische doorbraken op het gebied van stamcelonderzoek en de ziekte van Alzheimer gemeld. Tot midden jaren negentig was zulk onderzoek beperkt door patenten. Open toegang voor onderzoekers heeft geleid tot een toename in het onderzoek en versterking in nieuwe richtingen.

De adequate beleidsreactie van een kleine open economie als de Nederlandse begint bij bewustwording bij beleidsmakers van de positieve effecten van concurrentie, vrijheid en openheid. Nederland staat bekend als een open land, met handelsvrijheid hoog in het vaandel. Het recept om niet mee te gaan in de reflex richting protectionisme is eenvoudig. Vrijheid bevordert de concurrentie waardoor innovatie wordt afgedwongen. Tevens slaat vrijheid in combinatie met concurrentie niet om in vrijblijvendheid. Immers, voor het bedrijfsleven geldt dat handelsvrijheid cruciaal is om te kunnen concurreren. Radicale innovaties ontstaan namelijk in kleine ondernemingen of als gevolg van het vermarkten van fundamentele kennis. Het opwerpen van barrières en het steunen van bedrijven in moeilijkheden leidt dan ook tot gemakzucht en als gevolg tot minder innovatie. Recente geluiden van Nederlandse politici om bedrijven te steunen zijn dan ook verontrustend. Concurrentie wordt verder vergroot door de openheid van onze economie. Openheid vergroot namelijk afzetmarkten en mogelijkheden vernieuwing te verkopen, waardoor meer mensen profiteren van innovaties en de welvaart stijgt. Ook spelen bedrijven snel en slim in op crises. Tot slot leidt een grotere openheid tot meer vrijheid en daarmee is de cirkel rond.

Conclusie

Uiteraard heeft de vrije markt een behoorlijke knauw gekregen door de kredietcrisis en is het toezicht tekortgeschoten. Oplossingen voor verantwoorde bedrijfsvoering en risicomanagement moeten worden gevonden op Europees en mondiaal niveau. Dit neemt echter niet weg dat voor een kleine handelsnatie in een geïntegreerde wereld vrijheid, openheid en concurrentie van groot belang zijn. Protectionistische maatregelen zouden ons dan ook schaden. Daarom zijn juist nu een open houding en vrijheid gewenst om sterk uit de crisis te kunnen komen en de toekomstige welvaart veilig te stellen. En dat zijn nu twee kernwaarden die we al eeuwen lang hoog in het vaandel hebben en succes hebben gebracht.

LITERATUUR

Newhouse, J. (2007) *Boeing versus Airbus: the inside story of the greatest international competition in business*. New York: Alfred A. Knopf.

BAS TER WEEL

Hoofd internationale economie bij het Centraal Planbureau